

DIVADLO PETRA BEZRUČE V OSTRAVĚ

VYZNAMENANÉ „ZA ZÁSLUHY

O VÝSTAVBU“

SEZÓNA 1978/79

HRA O TŘECH DĚJSTVÍCH

PŘEKLAD VLADISLAV ČEJCHAN

REŽIE PAVEL PALOUŠ

VÝPRAVA OTAKAR SCHINDLER j. h.

DRAMATURG JANA PTEROVÁ

HUDEBNÍ SPOLUPRÁCE JAN TOMŠÍČEK

PŘEDSTAVENÍ ŘÍDÍ MARTA BIELECKÁ

TEXT SLEDUJE MARTA VESELÁ

OSOBY

OBSAZENÍ

Krista Mahon	Otakar Prajzner
Starý Mahon	Arnošt Borovec
Michael James Flaherty, hostinský	Milan Sova
Markéta Flahertyová (zvaná Pegeen Mike), jeho dcera	Johana Tesařová
Vdova Quinová	Alena Tománková
Shawn Keogh, její bratranec	Pavel Handl
Philly Cullen	Milan Šulc
Jimmy Farrell	Jan Odl
Sára Tanseyová	Renáta Doleželová
Zuzana Bradyová	Michaela Černá
Nelly Tudorová	Věra Janků

PREMIÉRA 12. KVĚTNA 1978 V 19 HODIN

34. SEZÓNA

PROGRAM DIVADLA PETRA BEZRUČE V OSTRAVĚ

UMĚLECKÝ ŘEDITEL LADISLAV KNIŽÁTKO

Program připravila dramaturgyně Jana Paterová — Výtvarná spolupráce Marta Roszkopfová — Foto Vladimír Dvořák.

Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., provoz 22, Hollarova 14, Ostrava 1.

Veškerá práva k provozování tohoto díla zastupuje Dilia Praha. Cena 2,— Kčs

john millington

SYNGE : HRDINA ZAPADU

John Millington Synge

(1871 - 1909)

irský dramatik, básník a prozaik se narodil 16. dubna 1871 v Rathfarnhamu na předměstí Dublinu v anglo-irské protestantské rodině. Jeho otec, dublinský advokát, zemřel rok po Syngově narození a malý chlapec, tyranizovaný matčinou fanatickou náboženskou vírou, se zřekl náboženství, jakmile dovršil šestnáctý rok života. I tato zkušenost z dětství se v pozdějších letech zrcadlila v jeho básnické a dramatické tvorbě. Už v mládí se u něho projevoval velice intenzivní zájem o přírodu, a než začal studovat, věnoval téměř všechn svůj čas toulkám po okolí Dublinu. V roce 1888, po studiiích na soukromých školách v Dublinu a Bray, se přihlásil na Trinity College v Dublinu, kde studoval především jazyky, gaelštinu (irská a skotská keltština) a hebrejštinu. Krátce po absolvování této vysoké školy se vydal na čtyři roky cestování po Německu a Itálii, pak se usadil na delší dobu v Paříži, kde mj. studoval na Sorbonně a zdokonaloval se v dalších evropských jazycích. V prosinci roku 1896 se tu seznámil s W. B. Yeatsem. Setkání s touto

velikou postavou literárního světa znamenalo pro Synga určitý životní mezník. Poslechl jeho rady, odejel z Paříže a pobýval na Aranských ostrovech na západním pobřeží Irska. Brzy se stal mezi ostrovany důvěrně známým, pronikl do způsobu jejich života, zvyků i jazyka. Poznenáhlu začal sbírat materiál pro svá pozdější dramatická díla. Během svého krátkého života se mu podařilo sebrat na panensky neporušeném irském venkově desítky lidových legend a pověstí, které se staly poetickým idiomem jeho her.

V roce 1899 založili Yeats a lady Gregory za pomoci E. Martyna a G. Moora Irish Literary Theatre v Dublinu, které se mělo stát platformou pro novou, původní irskou dramatickou literaturu. V roce 1902 vznikla Irish National Theatre Society a o dva roky později konečně vlastní divadlo, Abbey Theatre. Synge, který byl Yeatsem zainteresován na přípravě tohoto kulturního stánku irského lidu, se pak stal spolu s ním a lady Gregory uměleckým poradcem divadla a jeho hry se podílely významně na tvorbě repertoáru prvního národního irského divadla. Na zahajovacím představení Abbey Theatre, 27. prosince 1904 se hrály čtyři krátké hry, mj. i Syngova dramatická prvotina *Ve stínu údolí*.

Syngova počtem nevelká dramatická tvorba (6 her) má mnoho společných znaků. Pro jeho hrdiny je charakteristický divoký život, provázený sny o svobodě, které jsou však neustále limitovány a determinovány skutečnou životní realitou. S výjimkou jeho prvních děl (*Ve stínu údolí*, *Jezdci k moři* 1903—1904), které

lze zařadit spíše mezi lyrické komedie v klasickém stylu, mají jeho ostatní díla spíše nahořklý tón, který je ukryt pod dovedně napsanými fraškovitými — na tehdejší, především náboženské poměry — až neuctivě humornými dialogy. V těchto komediích zcela otevřeně zavrhuje glorifikaci irské historie, vysmívá se heroismu (Hrdina západu 1905—6) a představuje prosté, obyčejné lidi (Klempířova svatba 1907). Stejným tónem je nesena i Studna světců (1905) a nedokončené drama Deidre, vydané po jeho smrti v roce 1910.

Jeho nejznámější, dodnes po celém světě hraná komedie Hrdina západu vzbudila při své premiéře 26. ledna 1907 veliké rozhořčení, „publika se zmocňovala zuřivost, když slyšelo, jak se množí nezna-božné výrazy, když vidělo, jak irské pan-ny jásají nad vyznáváním otcovraždy s neskrývaným obdivem. Nastal pekelný rámus...“. Toto základní nepochopení u ortodoxního, zfanatizovaného publika však nic nemění na tom, že hra ovlivnila na celá desetiletí další vývoj irské národ-ní kultury a náleží k základním realistic-kým dílům světové dramatické tvorby vůbec.

John Millington Synge zemřel na zákeř-nou chorobu ve věku 38 let.

Monika Muchová

JOHN MILLINGTON SYNGE

Srdečný nefalšovaný smích je neomylnou známkou, že to, čemu se smějeme, není v rozporu s oním instinktem zdravého rozumu, který nazýváme tolika různými jmény.

... V „Hrdinovi západu“, tak jako ve svých ostatních hrách, jsem užil pouze jednoho nebo dvou slov, která jsem neslyšel na irské vesnici, nebo která jsem nepoznal z dětských říkánek ještě dřív, než jsem se naučil číst noviny.

Jisté slovní obraty této hry zaslechl jsem rovněž od pastýřů a rybářů na různých místech pobřeží od Kerry až k Mayu, nebo od žebraček a jarmarečnických zpěváků z okolí Dublinu. Jsem rád, že zde mohu veřejně vyznat, zač vděčím přirozené obrazotvornosti těchto nádherných lidí...

... V dobré hře musí mít každá věta svou vůni jako ořech nebo jablko. Takový dialog nemůže psát ovšem ten, kdo žije mezi lidem, jehož ústa jsou pro poezii mrtvá...

Na snímcích Vladimíra Dvořáka Alena Tománková — civilní snímek, dole jako Hejtmanka v Gogolově komedii Revizor

3 otázky pro Alenu Tománkovou

1. JAKÉ JE TO SETKAT SE
PO LETECH SE HROU,
VE KTERÉ JSI JIŽ JEDNOU HRÁLA?

S Hrdinou západu se setkávám po mnoha letech a je to setkání radostné. V minulé inscenaci jsem hrála Sáru a hrála jsem ji ráda. Byla jsem tenkrát příliš mladá, abych toužila po roli vdovy Quinové. Jsem šťastna, že v této inscenaci mně ji režisér Palouš svěřil. Je to pro herce velice vzrušující, když může pracovat na téže hře víckrát, a po každé s jiným režisérem. Je pro mne nezapomenutelné dvojí setkání s rolí hejtmanky (pozn. N. V. Gogoj Revizor) a přeji si, aby mně výsledek práce na roli Quinové přinesl stejné uspokojení a divákům radost.

2. V ČEM VIDIŠ PODSTATU
A SMYSL HRDINSTVÍ?

Hrdinství spatřuji v tom, být pravdivý sám k sobě i ke svému okolí, mít svůj názor a udržet si ho i za nepříznivých okolností.

3. KDO JE TVŮJ
OBLÍBENÝ HRDINA?

Pro mne je hrdinou Richard Konkolski. K tomu, aby překonal oceán, ale v první řadě sám sebe, potřeboval velikou morální statečnost i fyzickou zdatnost a hluboký vztah k přírodě. A to jsou vlastnosti, kterých si velice vážím.

Irská kultura je svébytnou a specifickou součástí evropské kultury a nelze ji směřovat s kulturou anglosaskou, která na britských ostrovech převládá. Pro její vývoj jsou podstatné tři prvky — keltský dávnověk, vliv katolické církve a neustálý tvrdý boj s britskými okupačními snahami.

Keltové, kteří byli praobyvateli Irska, byli národem románským. Jejich jazyk neměl nic společného s angličtinou, byl bližší francouzštině a prožil své znovuzrození v období irského národního obrození v 19. století pod názvem Gaelic. Jejich mytologie, sklon k romantice, citlivost a jemnost vnímání, vřelý vztah k přírodě vedoucí až k mysticismu na straně jedné a krutost pohanských obřadů na straně druhé formovaly obraz světa.

Ranný příchod křesťanství (5. století), s nímž je spjata osoba svatého Patrika, dodnes irského patrona, a rozvoj a vliv katolické církve, formuje další rys irské národní povahy — hluboké náboženské přesvědčení, které se neustále utužovalo v zaostalé, chudé zemi, jejíž tvrdé životní podmínky vyháněly neustále její obyvatelstvo do emigrace.

Historie britské invaze je velmi dlouhá a zasahuje prakticky celý historický vývoj Irska. Dějiny Irska jsou dějinami boje s Angličany, který pod pláštěm náboženského boje skrývá hluboké sociální a hospodářské rozpory. Tento boj dodnes nepominul, přestože svého vrcholu dosáhl v 19. a na počátku 20. století, kdy byl vyhlášen nezávislý irský stát Eire. Z tohoto boje vyrůstá hluboká nenávisť ke všemu anglickému, což se často rovná ke všemu protestantskému.

Nejslavnějším obdobím irských dějin je 19. století, kdy se boj za sebeurčení národa spojuje s bojem za kulturní nezávislost. V něm se spojují všechny složky obyvatelstva, v této době dochází k obrodě jazyka a rodí se základy moderní irské kultury zejména v oblasti literatury a divadla. Tady nacházíme jména jako W. B. Yeats, J. M. Synge, Sean O'Casey, James Joyce i G. B. Shaw. Přístup autorů k současnosti byl velmi individuální, někteří se obraceli k zobrazování mýtické minulosti (Yeats), i když byli často ovlivněni nejmodernějšími literárními směry, jiní kriticky až satiricky zobrazovali současnost. Zejména tento pohled zneklidňoval jejich současníky ve vlastní zemi. Není proto divu, že kolem uvedení Syngovy hry „Hrdina západu“ vznikl skandál, jehož kořeny tkvěly v odporu proti pravdivé kritice a zesměšnění některých rysů irské národní povahy, protože hra byla uvedena v době nekritického obdivu k slavné minulosti Irska v době vzníceného náboženského boje (Synge byl angloirský protestant) a v poměrech šosáckého maloměsta jakým tenkrát Dublin byl. Není divu, že o něco později píše Joyce, znechucený malými poměry v Irsku, svá díla ve Francii a není divu, že jeden z největších moderních dramatiků G. B. Shaw se prosazuje v Londýně.

Dnes mají Irové svůj samostatný stát, nicméně v Severním Irsku — Ulsteru stále zuří krvavý boj za nezávislost. Bohužel samostatnost nepřinesla s sebou výrazný sociální a kulturní pokrok a nesnížila vliv katolické církve, takže na výraznou osobnost, která by znovu prosadila specifickou irskou kulturu ve světovém měřítku je nutno teprve čekat.

JANA KEILOVÁ

